Unikāla parādība Latvijas muižu arhitektūrā

ZANE BIKOVSKA

Cesvaines pils ir viena no Madonas novada kultūrvēsturiskā mantojuma pērlēm, kuru apbrīno gan mūsu novada iedzīvotāji, gan pilsētas viesi. Cesvaines pilij ir raiba vēsture — tā piederējusi Vulfu dzimtai, projektēta pēc arhitekta Hansa Grīzebaha skicēm, ēkas celtniecībā iesaistoties arī arhitektam Augustam Dinklāgem un gleznotājam, tēlniekam Vilhelmam Gizekem.

Neraugoties uz dažādiem notikumiem, ko piedzīvojusi Cesvaines pils, tā joprojām kalpo par vietu, kurā jūtama vēstures elpa. Par to, kāda ir ēkas vēsture un kā tās pieskāriens tiek saglabāts pilī, lūdzu pastāstīt Cesvaines pils krājuma glabātāju DAIGU MATROZI.

Darbs Cesvaines pilī Daigai Matrozei ir kļuvis par sirdsdarbu. Viņa ieguldījusi daudz laika un pūļu, lai tiktu gan atjaunota pati ēka, gan saglabātas tajā esošās vēstures liecības. AGRA VECKALNIŅA foto

— Cesvaines pils ir viens no Madonas novada kultūrvēsturiskā mantojuma piemēriem, ar kuriem varam lepoties.

— Vispirms jāsaprot, kas īsti ir kultūras mantojums un kultūrvide. Tas ir cilvēka radošās darbības rezultāts, kas izpaužas materiālā un nemateriālā formā, aptver kultūrvēsturiskas vietas, ēkas, kultūrainavu, mākslas darbus, senlietas, valodas, paražas, tradīcijas, tradicionālās prasmes un pieredzi, simboliskas un garīgas vērtības. Kultūras mantojuma vērtību nosaka tā autentiskums. Savukārt kultūrvide — tā ir vide, kas veidojusies cilvēka darbības rezultātā un glabā šīs darbības pēdas. Tā vienlīdz arī ir atbilde par Cesvaines pils nākotni. Tas ļauj arī pašu Cesvaini atpazīt kā viesmīlīgu un skaistu tūrisma pilsētu ar saglabātu kultūras mantojumu, ar augstas raudzes profesionālas mākslas un muzikas pieejamību Cesvaines pilī, izjūtot šo kultūrvēsturiskā mantojuma auru.

— 1997. gadā Cesvaines pils tika iekļauta Eiropas kultūras mantojuma sarakstā. Kā tiek strādāts pie šī kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas?

— Cesvaine jau vēsturiski ir bijusi kā bagāts kultūras mantojuma un tradīciju centrs. Jau 1869. gadā Cesvainē notika vieni no pirmajiem novadu Dziesmu svētkiem Latvijā. Šīs tradīcijas turpinās līdz mūsdienām, un Cesvaines pils un tās pagalms vienmēr ir kalpojis kā plaša mēroga kultūras pasākumu vieta. Muzeja darbībai Cesvainē ir senas iestrādes, jo 1924. gadā tiek dibināts pirmais muzejs, kas atrodas Cesvaines vidusskolā — pilī. Lieli nopelni tā laika Cesvaines vidusskolas direktoram Aleksandram Bārdam, kas 1927. gadā nodibināja Latvijas tautas universitātes Cesvaines nodaļu. Summējot kopā visu šo bijušo un esošo bagāto kultūras tradīciju mantojumu, lai arī tālāk veiksmīgi varētu piesaistīt Eiropas finansējumu, un, balstoties uz valsts kultūrpolitikas vadlīnijām, 2015. gadā izstrādāju Cesvaines pils tālāko darbības stratēģiju ar mērķi, ka Cesvaines pilī nākotnē varētu atrasties Austrumvidzemes kultūras un mākslas izstāžu centrs. Šī centra darbības mērķis un misija ir veidot pievilcīgu kultūrvidi, saglabājot, atjaunojot un restaurējot kultūras mantojumu, apzinoties tā vērtību un unikalitāti, izceļot pils autentiski saglabājušās mākslas vērtības, senatnīgo, romantisko gaisotni, paralēli apzinot, vācot, pētot un glabājot liecības par Cesvaines pils, muižas un Cesvaines kultūrvēsturiskajām vietām, novada vēsturi, parādot tā savdabību Latvijas kultūrvidē un veicinot aktīvu iekļaušanos kultūras tūrismā, veidojot šo valsts nozīmes arhitektūras pieminekli par starptautisku, profesionālu kultūras un mākslas izstāžu centru.

Ēkas ārējā veidolā un interjerā saskatāmas romānikas, gotikas, renesanses un jūgendstila formas. Arhitektu radošā fantāzija, brīvā pieeja stilu formu tulkojumam, laikmeta prasību ievērošana un celtniecības darbu izpildītāju augstā profesionālā meistarība veicinājusi unikāla, neatkārtojama un oriģināla mākslas darba rašanos un uzskatāma par spožāko šī stila paraugu gan Latvijā, gan arī pasaules mērogā. Tā ir unikāla vēsturiska liecība nākamajām paaudzēm. Cesvaines pils ir Latvijas kultūras mantojuma izcila bagātība, kas vienīgā no visām Baltijas pilīm ieķļauta respektablajā G. Baranovska 19. gs. otrās puses arhitektūras enciklopēdijā. Šī izdevuma mērķis bija iepazīstināt sabiedrību ar tā laika izcilākajiem sasniegumiem pasaules arhitektūrā.

— Cesvaines pilī 2002. gadā plosījās postošs ugunsgrēks. Lūdzu, pastāstiet par ēkas atjaunošanas darbiem pēc šīs nelaimes!

— Ugunsgrēks, kas noposta visu jumtu, daļēji otro stāvu, no ūdens stipri cieš pirmā stāva reprezentācijas telpu mākslinieciskā apdare. Tajā brīdī bija mazas cerības šo objektu atjaunot. No 2003. gada līdz šim brīdim notiek neatlaidīga Cesvaines pils atjaunošana un pakāpeniska restaurācija, lai saglabātu šo unikālo 19. gs. eklektisma arhitektūras pieminekli un kultūras mantojuma nākamajām paaudzēm, nodrošinot kultūrvides kvalitāti un maksimāli saglabājot oriģinālo substanci. Šim iesāktajam darbam ir jāturpinās. Es ceru, ka nākotnē piepildīsies 1919. gadā Vilhelma fon Vulfa paustais vēlējums — ka Cesvaines pils vienmēr kalpos tikai kulturāliem mērķiem — mūzikai un mākslai.

— Kā iesācies jūsu darbības laiks šeit, un kas ir lielākie izaicinājumi, darot šo darbu?

— Pavisam kopā šajos gados Cesvaines kultūras mantojuma glābšanai esmu uzrakstījusi vairāk nekā 50 projektu un vienlīdz arī piesaistījusi nepieciešamo finansējumu, rūpējusies par šo projektu realizāciju. Un tā ir tā neatņemamā skola, pieredze un izglītība, ko esmu ieguvusi, darbojoties kopā ar augstākās raudzes kultūras mantojuma pētniekiem, ekspertiem, arhitektiem, restauratoriem un Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldi. Ļoti daudz esmu mācījusies no Rundāles pils glezniecības un tēlniecības restauratoriem vecmeistariem Zinaīdas un Gunāra Grīnfeldiem, kas ir vieni no šo projektu realizētājiem. Šo gadu gaitā izveidojusies izcila sadarbība ar Cesvaines pils atjaunošanas projekta autori arhitekti Ināru Caunīti. Tāpat arī ar Rundāles pils direktori Lauru Lūsi, ar kuru kopā organizējām Latvijas restauratoru nometni Cesvaines pilī 2015. gadā. Gadiem ilga sadarbība ir ar būvmākslas restauratoru ekspertu Valdi Jāni Plato, ar Arhitektoniskās izpētes grupu Baibas Eglājas vadībā, ar ekspertu Ilmāru Dirveiku, ar ērģeļbūves restauratoru Alvi Melbārdi, ar grāmatu „Latvijas muižas" autoru, vēsturnieku Vitoldu Mašnovski. Šo sarakstu varētu turpināt... un tāpēc jau arī tavs ikdienas darbs kļūst par sirdsdarbu. Tā ir tā atgriezeniskā saikne, gandarījums, ko tu iegūsti sadarbībā ar harismātiskiem un sava amata izcīliem meistariem. 2015. gadā Cesvaines pilī notika Latvijas arhitektu dienas svētki un konference, kuru organizējām kopā ar arhitektu Jāni Liepiņu un Latvijas Arhitektu savienību. Mērķis bija piesaistīt sabiedrības uzmanību Cesvaines pilij. Rezultāts bija sasniegts, konferencē piedalījās 70 vadošie Latvijas arhitekti.

— Ko jums nozīmē šī vēsturiskā pērle?

— 1983. gadā pēc valsts norīkojuma sāku strādāt par mūzikas skolotāju Cesvaines vidusskolā. Šajā telpā vien kopš 2011. gada ir veikti 11 projekti izpētē un restaurācijā, rakstot projektus un piesaistot finansējumu no VKKF un NKMP. Man vajadzētu nedēļu, lai spētu izstāstīt, nu kur vēl uzrakstīt par tām vērtībām, kas atrodas Cesvaines pilī un ar kurām esmu dzīvojusi kopā, pētījusi, izdzīvojusi katras vissīkākās vērtības atdzimšanu 10 gadu garumā. 2011. gadā sāku strādāt Cesvaines pilī kā Cesvaines muzeja speciāliste un sapratu, ka pati pils ir muzejs, kas ar savām vērtībām veido veselu krājumu. Un ne tikai pils, bet arī viss pilsmuižas komplekss un Cesvaines evaņģēliski luteriskā baznīca, kas arī ir valsts nozīmes kultūras piemineklis. Tur kā ērģelniece un daudzu kultūras mantojuma glābšanas projektu autore darbojos kopš 1996. gada. Mans ikdienas darbs ir kļuvis par sirdsdarbu.

Es ceru, ka nākotnē piepildīsies Vilhelma fon Vulfa vēlējums — Cesvaines pils vienmēr kalpos tikai kulturāliem mērķiem — mūzikai un mākslai.

EKSPERTA VIEDOKLIS

Kultūrvēsturiskais jāpapildina ar mūsdienīgu ideju

Latvijas Pilu un muižu asociācijas izpilddirektors, tūrisma speciālists, gids ARMANDS MUIŽNIEKS:

— Latvija ir bagāta ar pilu un muižu kultūrvēsturisko mantojumu, pateicoties tam, ka tās celtas no akmens un ķieģeļiem. Ir saglabājušās muižu koka ēkas, celtas vēlāk, 18.—19. gadsimtā, bet reti kura ir pārdzīvojusi 1905. gada dedzināšanas un abus pasaules karus. Kopā 19. gadsimta Latvijas teritorijā atradās vairāk nekā 2000 piļu, muižu vai to palieku. Šobrīd varētu atrast ap 1000 piļu un kungu māju, kuras ir labāk vai sliktāk saglabājušās vai atjaunotas.

Diemžēl daudzas vēsturiskās ēkas savulaik tikušas privatizētas bez konkursa, daudzas nonākušas tādu cilvēku rokās, kuri kā starpnieki ir gribējuši (un joprojām grib) nopelnīt, bet, gaidot pircēju, ēkas ļoti bojā. Ir arī tādi, kuri tikuši pie vēsturiska īpašuma vai pat arhitektūras pieminekļa, bet īsti nav aprēķināti izdevumi atjaunošanai un apzinātas iespējas finanšu piesaistīšanai. Diemžēl privātpersonām praktiski nav iespēju piesaistīt valsts vai ES finanšu instrumentu ēku atjaunošanai. Izpētei, atsevišķu detaļu izgatavošanai, pasākumiem (piemēram, semināriem, meistarklasēm) — jā, bet ne investīcijām infrastruktūrā. Tas, ko vajadzētu darīt — veikt arhitektūras pieminekļu inventarizāciju. (Starp citu, daudzas ēkas joprojām skaitās bezsaimnieka manta, lai gan pēc likuma tās ir piederīgas valstij.) Pēc tam — izvērtēt to nozīmīgumu un izlemt, kuras saglabāt un atjaunot kā autentiskas, vēsturiskas vai iekonservēt, lai saglabātu tās nākamajām paaudzēm.

Par nožēlu Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes apkopoto objektu sarakstā ir ļoti virspusēja informācija — trūkst ne tikai detalizētas aprakstošas informācijas, bet pat fotofiksācijas. Te nepieciešama valsts nopietnāka līdzdarbība.

Parasti pašvaldību īpašumā esošas ēkas tiek atjaunotas iepirkuma kārtībā, lai iekļautos plānotajā budžetā, un tad nu parādās plastmasas logi, durvis, eiroremonts. Otrs virziens ir vēsturisko ēku izpēte, iekonservēšana un restaurācija.

Manā skatījumā, Madonas reģiona muižu kungu mājas un pilis atspoguļo kopējo situāciju valstī. Tās katra iet savu attīstības ceļu, ļoti dažādus ceļus. Cesvaines pils projekts ir tiešām apsveicams, jaudīgs, un tas, ka pašvaldība to uzskata par prioritāti, ir lieliski. Nākamais solis ir šīs pils piepildījums ar pakalpojumiem, kas būtu nepieciešami gan vietējiem iedzīvotājiem, gan viesiem no tuvām un tālām vietām. Nav šaubu, ka pils ir spēcīgs „magnēts" Madonas reģionam. Savukārt privāti apsaimniekotā, piemēram, „Mārcienas muiža", ar saviem pakalpojumiem nodrošina arī saimniecisko darbību. Varakļānu pilī iekārtotais muzejs un parks ir interesants, un arī fon Borhu kapliča pilsētā ir saistoša. Labi, ja pašvaldība to saprot un atbalsta.

Tūrismā nestrādā *copy-paste* jeb darīt to, ko kaimiņš dara. Ir jāmeklē sava niša, savs tūrisma produkts, savs darbības virziens, un labāk, ja tas ir balstīts uz saimniecisko darbību, kas sevi atpelna.

LAURA KOVTUNA

Lauteres muiža piedzīvo atjaunošanu

IVETA ŠMUGĀ

Lauteres muiža, kas atrodas Aronas pagasta Lauterē, parka koku un ezera ieskauta, vienmēr ir saistījusi uzmanību, taču nepelnīti bijusi atstāta laika zoba varā. Laikam gaidīja un sagaidīja brīdi, kad ieradīsies īstie saimnieki, kas to savedīs kārtībā, un senais muižas ēkas komplekss atplauks savā godībā un krāšņumā.

Agita Kalniņa: — Lauteres muiža tagad ir arī mans sirdsdarbs.

Lauteres muižas atjaunotās ēkas fasāde. AGRA VECKALNIŅA foto

Kopš Lauteres muiža kļuva par "Kokapstrādes grupas" īpašnieka Laimoņa Onzula un viņa dzīvesbiedres Agitas Kalniņas īpašumu, muižas komplekss piedzīvo atjaunošanu. Ideja atjaunot muižu, radīt lauku atpūtas kompleksu "Lauteres muiža" radās 2017. gadā, kad banka to bija ielikusi izsolē par samazinātu cenu, jo bija caurs jumts.

— Mums bija doma, ka šo muižu vajadzētu atjaunot, bet nebija vīzijas, kā būs. Ēku stāvoklis sākumā bija tik bēdīgs, pirmie gadi pagāja, izvācot visus krāmus un veco slāni. Prioritāte bija mājas jumta seguma nomaiņa, — ateras Agita. Jumta atjaunošanā tika iesaistīti SIA "B&L projekti", labākie jumiķi Latvijā — SIA "Alpi Jumts". Viņa piebilst, ka soli pa solim tiek atjaunota gan lielā māja, gan arī trīs palikušās ēkas — pagrabs, klēts un muižas pārvaldnieka māja "Lejniekos".

— Vēsturiski precīzi diez vai kas būs, jo viss ir mūsu jaunrade, kā mēs to redzam un vēlamies, lai pašiem patiktu. Senāk Lauteres muižas komplekss bija ar 25 ēkām, 2000 pūrvietām zemes. Vēsturiski pirms Lauteres muižas šī vieta saukta par Nigastes muižu. Karls Gotfrīds fon Bērenss ir nodalījis no Bērzaunes muižas šo vietu saviem dēliem kā Nigasti. 1856. gadā to nopērk atvaļināts kapteinis Jakobs fon Klots un nosauc par *Lauternsee*, kas tagad ir Lautere. Oktobrī Lauterei palika 165 gadi, un jocīgi, ka tāds nosaukums kā Nigaste ir gandrīz pazudis, — vēsturē mudina ieskatīties Agita Kalniņa.

Laimonis Onzuls savulaik strādājis pie Rundāles pils atjaunošanas, ir koktēlnieks, restaurators. Ļoti daudz palīdz draugi, kursa biedri, Rundāles pils muzeja restauratori.

Vairāk nekā 20 gadu Agitas Kalniņas un Laimoņa Onzula ģimene darbojas vērienīgā kokapstrādes kompleksā Bērzaunes pagasta "Grantiņos". Īpašnieki uzskata, ka kokzāģētava ir maizes darbs, taču muižas atjaunošana tagad ir dvēselei — gan izaicinājums, gan jauna pieredze — projekts mūža garumā.

Agita Kalniņa atzīst: — Lauteres muiža tagad ir arī mans sirdsdarbs. Tas ir kultūras mantojums, kas liek atgriezties atmiņās šajā tik skrejošajā laikā, kad nepamanām vērtības tepat līdzās. Nevar prasīt, lai viss tiktu atjaunots uzreiz, jo nav tik vienkārši.

Pašlaik ēka tiek atjaunota pašu spēkiem, kaut ir interese arī par to, kā piesaistīt ES fondu atbalstu.

— Paši esam Gaiziņa puses ļaudis, un vieta, kur dzīvojam Bērzaunes pagastā, vēsturiski bijusi Lauteres muižas valdījumā. Lauteres muižas īpašnieks Klota kungs esot bijis gan nodokļu vācējs, gan labdaris. Tagad uzzinu, ka viņš ir staigājis Bolēnu avota apkārtnē un meklējis aprakto zeltu. Varbūt tā ir sasaiste, ka tagad tieši mūs muiža ir izvēlējusies, lai to atjaunotu.

Mamma atsauca atmiņā vēl vienu sakritību — līdz 1972. gadam kungu mājā bija ierīkots pansionāts, kur mūžībā aizgājis mans vecvectēvs Kārlis Korne.

Sekojot vēsturei pa pēdām, tagad senču atstātajā mantojumā — muižas atjaunošanā — tiek ieguldīts visas pūles, nežēlojot līdzekļus.

— Ir skaidrs, ka šis nav "biznesa" projekts, drīzāk kā izaicinājums, — atklāj Agita Kalniņa. — Pati kungu mājas ēka ir skaista, un gribam to izveidot krāšņāku. Kādreiz te bijis pansionāts, veikals, pasts, Aronas ciema padome, bibliotēka, sovhoza laikā — ēdnīca, arī dzīvokļi. Muižas ēku atjaunot — to uztveram kā pagodinājumu. Mērķis — tehniski sakārtot ēku — pamazām īstenojas. Jau nomainīts jumts, stiprināti pamati, ierīkota apkure, sagādāti skaisti apgleznotu podiņu kamīni, izveidota akmens atbalsta siena parka uzkalnam. Muižas ēkā savu vietu atrod koks un tā detaļas ar karnīzēm, grebumiem un zeltījumiem, kamīni, grezni griesti ar sveču lustrām, sienas ar zeltījumiem, gleznas, svečturi, sveces, antikvāras lietas. Uzticam kādas istabas sakārtošanu restauratoriem, atjaunošanas darbos strādā SIA "Latvāņi" pieredzējuši galdnieki.

Vaicāta, kāds varētu būt muižas pielietojums, Agita Kalniņa saka: — Protams, tik liela privātmāja nav nepieciešama. Visdrīzāk tā veidosies kā lauku atpūtas komplekss — svinībām, atpūtai, ar iespējām pārnakšņot. Kungu mājā varētu izmitināt ap 30 cilvēku. Taču tūrismu kā biznesu paredzēt nevar, tā ir tik sensitīva nozare — tas nav kā "pārdot-nopirkt", te ietilpst viesmīlība, vispārējais stāvoklis Eiropā, pārvietošanās iespējas vai bremzes pandēmijas ierobežojumu un citu apstākļu dēļ. Ko gan varam apsolīt? Lauteres muižas atjaunošana lēnām saved kopā ar cilvēkiem, kuriem ir idejas, vīzijas par to, kas šeit nākotnē varētu būt. Ieklausāmies priekšlikumos, ka te varētu būt restorāns, radošās nometnes, plenēri, izstādes, kāzas, mūziķu koncerti, jo te ļoti labi skan. Pie mums filmēja opereti "Trīs zvaigznes" par Zigfrīdu Annu Meierovicu. Esam iepazinuši atsaucīgus Aronas pagasta pārvaldes darbiniekus, brīnišķīgus kaimiņus, kundzes gados, kas dalās savās atmiņās. Vēsturiskie materiāli un fotogrāfijas sameklētas arhīvā, arī sazinoties ar vienu no muižas kādreizējo īpašnieku radiniekiem Manfrēdu fon Betiheru. Pamazām tiek veidots Lauteres muižas stāsts.

Jābūt vienotai pieejai

Tādu pārliecību, vaicāta par kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, pauž Madonas novadpētniecības un mākslas muzeja direktore Līvija Zepa.

— Novadā ir jābūt vienotai pieejai kultūras mantojuma saglabāšanā. Ir jāizstrādā vienota attīstības stratēģija, jo nav tik svarīgi, vai eksponāts, pareizi saglabāts, apkopts un restaurēts, atrodas Madonas muzejā vai privātajā kolekcijā. Galvenais ir saglabāt šo stāstu, informāciju par šo eksponātu, no kurienes tas nāk, un, protams, arī pašu eksponātu, — akcentē **Līvija Zepa**.— Arī mēs Madonas muzejā cenšamies šos stāstus veidot, veicam tā saucamo izpēti. Mums ir ļoti daudz šādu eksponātu ar saviem stāstiem. Kaut vai bieži pieminētais dēlītis, ko izzāģēja no Pļaviņu cietuma un kurš, izceļojis Austrāliju, atkal atgriezās Madonas muzejā. Vai arī kažoks, ar kuru aizbrauca trimdā un kuru no Amerikas atsūtīja atpakaļ uz mūsu muzeju. Tās visas ir nenovērtējamas bagātības, kas mums jāsaglabā un mūs bagātina. Kultūras mantojums būtībā ir gan cilvēku resursi, gan stāsti. Šobrīd mums ir svarīgi dokumentēt arī dzīves vidi. Jāpiefiksē *kovida* laiks, cik ilgi esam mājsēdē un viss pārējais pēdējos divos gados, jo arī tas veido mūsdienu vēsturi.

Pats svarīgākais, manā skatījumā, ir cilvēka un vietas mijiedarbība, un mums tas ir sekmīgi veidojies ar cilvēkiem, ar notikumiem, kad caur cilvēku pasniedzam vietu vai vietu pasniedzam ar kāda cilvēka vēsturi. Esam atvērti arī sadarbībai ar jauniešiem kultūras mantojuma izzināšanā. Pašlaik esam iesaistījušies nodarbībā „Lapas", platforma „Attīstība" sadaļā „Mērķē attīstībai", kur jauniešī paši nosaka, kāda ir problēma un kādu risinājumu tai redz, tātad — „Ieraugi. Atrodi. Maini".

Katram muzejam ir sava misija, kad mēs nosakām galvenās vadlīnijas, bet rīcība un tēmas mums ir dažādas, mēs nedublējamies. Ērgļiem, protams, brāļi Jurjāni, Blaumanis, Ērgļu vēsture. Cesvainei jāizceļ Cesvaines pils, arhitektūra, arī parka kultūra, jo tā ir viņu stiprā puse. Tas ir arī gadiem ilgs darbs, un, jāsaka, pamatu tam ir ielikusi nu jau mūžībā aizsauktā Māra Evardsone, kas Cesvaines pils vēsturi ir ļoti pamatīgi izpētījusi, un tagad jaunajiem kadriem tas ir jāturpina.

Iespējams, mums privāto kolekciju glabātājiem, pieaicinot speciālistus arī no citiem muzejiem, restaurācijas speciālistus, būtu jānoorganizē kādas mācības, pieredzes apmaiņa, lai viņi, uzspodrinot eksponātus, neapzināti nenodarītu kādu ļaunumu un tie neaizietu postā, bet gan, tos pareizi iekonservējot, saglabātu nākamajām paaudzēm.

ŽEŅA KOZLOVA

Saglabā kultūrmantojumu

Ikviena kultūras izpausme un liecība ir cilvēces kopējais mantojums. Mūsu valsts vēsturi, mantojumu mēs varam iepazīt caur muzejiem, to krājumu. Muzejos tiek ieguldīts darbs, lai šo mantojumu saglabātu.

Doku Ata muzejs Muceniekos, Dzelzavas pagastā, šogad piedzīvojis nopietnas pārmaiņas, viena no tām — jumta seguma maiņa klētiņai un bišu mājai. Lai saglabātu kultūrmantojumu, tiek veikti arī citi darbi.

Stāsta atbildīgā par muzeju **Sandra Deikmane:** — Muzejs ir mūsu mantojums. Rūpēs par to norit ikdienas uzturēšanas darbi. Kultūrkapitāla fonda projekta ietvaros paveikti arī lielāki un nozīmīgāki darbi. Palīgtelpā ir atjaunota krāsns, lai būtu silta uzturēšanās. Domājot par nākotni, noteikti vēlamies piedāvāt dažādas aktivitātes, lai atbraukušajiem muzeja apmeklētājiem būtu arī radoša darbošanās.

Viens no šāgada skaistākajiem notikumiem muzejā — Doku Ata darba „Mans dzīves rīts" lasījums. Tajā piedalījās pagasta teātra kolektīvs, lasīja fragmentus no šī darba, un režisore Kristīne Ozola montēja tos kopā. Tas bija īpaši skaists notikums. Ko līdzīgu ir plānots atkārtot. Skaistās lietas iedvesmo pagasta ļaudis.

Šis gads ir bijis citādāks nekā iepriekš. Apmeklētāju bijis mazāk, bet tas skaidrojams ar pašreizējo situāciju valstī. Iepriekš muzejā tika svinēti Vasaras vidus svētki, Muzeju naktī tika vērtas durvis. Notikušas Dzejas dienas. Šie pasākumi atdzīvināja muzeju. Vieta un daba te ir ļoti skaista.

Kultūrmantojuma saglabāšanā ļoti nozīmīga ir interese par vietu, vēsturi, tās saglabāšana. Lieliska iespēja ir Kultūrkapitāla fonda projekti. Piemēram, aizvadītajā gadā tika piedāvāta iespēja palīdzēt māksliniekiem. Piedalījāmies projektā, un tika restaurēts Doku Ata piemineklis Biksēres kapsētā. Restaurators Edgars Puriņš darbu paveica lieliski. Paralēli tam veica arī labo darbu — restaurēja blakus esošo Doku Ata mātes māsas dēla, kas pārapbedīts šeit, kapavietu. Tas bija fantastisks darbs. Šeit jāsaka arī liels paldies pārvalžu vadītājam Dzelzavas un Sarkaņu pagastā Sandim Kalniņam, kas cīnās, rūpējas un meklē dažādas iespējas, lai atjaunotu, uzlabotu infrastruktūru pagastā. Tas mums, iedzīvotājiem, ir liels ieguvums. Šādi mēs varam saglabāt mūsu kultūrmantojumu un to nodot no paaudzes paaudzē.

AGRITA NUSBAUMA-KOVAĻEVSKA

Muzejs ar savu auditoriju

Profesora Aleksandra Bieziņa (1897—1975) muzejs Latvijas bērnu ķirurģijas pamatlicēja atjaunotajās dzimtajās mājās ir plašai sabiedrībai pieejama pētnieciska un izglītojoša iestāde, tās mērķis ir saglabāt A. Bieziņa piemiņu un iepazīstināt ar viņa ieguldījumu Latvijas bērnu ķirurģijas attīstībā. Muzejs ir P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja filiāle, tas atrodas Sarkaņu pagasta „Jaundilmaņos".

Daudzus gadus par muzeju rūpējas **Ingrīda Pureniņa**, viņa atklāj: — Memoriālā muzeja pamatu veido muzeja krājuma materiāli, ko papildina profesora A. Bieziņa ģimenes, kolēģu, skolēnu, kā arī pacientu nodotās piemiņas lietas — medicīnas instrumenti, grāmatas, manuskripti, fotoattēli, gleznas, apbalvojumi. Muzeja ekspozīcija atspoguļo nozīmīgākos notikumus profesora A. Bieziņa mūžā. Nozīmīgākais eksponāts ir augstākais atzinības apbalvojums ķirurģijā — Zelta skalpelis. Tas ir kultūrmantojums, kas jāsaglabā.

Apmeklētāju šosezon netrūka. Jāteic, ka šis ir citādāks muzejs. Esmu novērojusi, ka daudzi apmeklētāji vairāk vēlas izklaidi, redzēt ekspozīcijas, bet mazāk par tām dzirdēt. Katram muzejam ir sava auditorija. Medicīna nav izklaide, līdz ar to mūsu muzejam ir cita auditorija. Ja vienreiz šo muzeju apmeklē, otrreiz vairs nebrauks. Tā ir mūsu muzeja specifika. Tie, kurus interesē medicīna, kuriem ir nepieciešama informācija, atrod muzeju.

Pašlaik norit ierastais muzeja darbs — ikdienas uzturēšana, papīru, atskaišu darbs. Tāpat ir pētījumi, jauna informācija, kas jāapkopo, lai tā saglabātos un būtu pieejama citiem. Lielāki darbi šobrīd nav paredzēti. Protams, nepārtraukti tiek domāts par ekspozīcijām, ko piedāvāt apmeklētājiem, par iespējām muzeju saglabāt pēc iespējas ilgāk.

Manā skatījumā kultūras mantojums ir arī mutvārdu folklora. Stāsti un nostāsti ir arī mūsu muzejā par izciliu novadnieku, kura vārds izskanējis tālu pasaulē. Šis mantojums noteikti ir jāsaglabā. Tā ir mūsu vēsture, kultūrmantojums, kas saglabājas no paaudzes paaudzē. Savukārt materiālais mantojums noteikti ir pirmā mācību grāmata bērna ķirurģijā. Laika gaitā viss ir attīstījies, tomēr pamati ir saglabājušies arī mūsdienās.

AGRITA NUSBAUMA-KOVAĻEVSKA

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

MAF Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem